

Yabancılara Türkçe Öğretimi Kitaplarındaki Okuma Parçaları ve Diyaloglar Üzerine Bir Değerlendirme

*Assesments On The Reading Texts And Dialogues
In The Turkish Teaching Books For Foreigners*

Funda TOPRAK*

ÖZET

Bu çalışma, Türkçe öğretim kitaplarındaki birtakım sorun ve eksiklikleri ele almaktadır. Türk Dili, Sibiry'a'dan Adriyatik kıyılarına kadar uzanan geniş bir bölgede konuşulduğu, önemi ve değeri gündend güne arttığı için, bu dili öğretmek maksadıyla çok sayıda kitap yazılmaktadır. Ancak bu kitaplar, arzulanan seviyede değildirler. Amacımız, bu kaynakların değerini düşürmek değildir; ama Türkçe öğretim kitaplarının daha özenli ve dikkatli yazılması gerektiğine işaret etmektir.. Kitaplardaki metinler, cümleler ve örnekler, dilbilgisi kurallarına uymalı, gerçek yaşamdan kesitler sunmalıdır. Bu nedenle çabamız, bariz hataların altını çizerek onların kalitesini yükseltmek ve daha iyi birer örnek olmalarını sağlamak olacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER

Türkçe Öğretimi, Öğretim Metotları, Gramer Yanlışları, Doğru Kullanımlar

ABSTRACT

This article deals with those problems and deficiencies we face in the Turkish teaching books. Because of the Turkish language is being spoken in a wide area streching from the Siberia to the Adriatic Costs and its value and importance is growing day by day, there is a large amount of teaching books are written to teach it. But, these books are not in the requested level. We don't aim at disapprove these sources, but we point out that the Turkish teaching books should be prepared more carefully. Their texts, sentences and samples must comply with the grammatical rules and include real scenes from the life. Therefore, we try to underline significant errors in order to increase te quality of those materials and to make them good examples.

KEY WORDS

Turkish teaching, teaching methods, grammatical mistakes, true uses.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

Bugün yaklaşık 11 milyon kilometrekare alanda, 250 milyon insan tarafından konuşulan Türkçe, dünya dilleri arasında hak ettiği yere henüz gelememiştir. Bu durumun ekonomik ve siyasî sebepleri yazımızın konusu dışındadır. Ancak bu 250 milyon Türkçe konuşanın yaklaşık 1/10'u bugün girmeye uğraştığımız Avrupa Birliği'nde yaşamaktadır. Avrupa Birliği'nde yaşayan Türkçe konuşanların sayısı 1994 sayımına göre aşağıdaki şekildedir:

AB ülkeleri	Türk kökenli sakinler
Belçika	88,302
Danimarka	34,658
Almanya	1,918,395
Yunanistan	3,066
İspanya	301
Fransa	197,712
İtalya	3,656
Hollanda	202,618
Portekiz	65
Finlandiya	995
İsveç	23,649
İngiltere	41,000
Toplam	2,514,417

Tablo 1. On iki Avrupa Birliği ülkesinde Türk kökenli sakinlerin Ocak 1994 yılına ait, ulus kriterine dayanan resmî nüfusu (EuroStat 1997).

Bu sayım 1994 yılına aittir ve buldukları ülkenin vatandaşlığını almış Türkler bu sayıya dahil edilmemiştir. Verilen rakamların doğum oranları ve vatandaşlık almış olanlarla birlikte bugün 3 milyonu geçmiş olması uzak bir tahmin sayılmamalıdır. Avrupa Birliği nüfusu içerisinde 3 milyon kişi aslında önemli bir güçtür. Diğer yandan, Türkiye, Avrupa Konseyine 1949 yılında katılmıştır. Konsey, 2001 yılını Avrupa Diller Yılı olarak kutlamış ve bu bağlamda çok kültürlü, çok dilli Avrupalı olma bilincini yayarak tüm Avrupa vatandaşla-

rının birden çok dil öğrenmesi amacıyla Avrupa Dil Gelişim Dosyası adı altında bir çalışmayı başlatmıştır. 2002 yılından itibaren uygulamaya konulan bu çalışmayla her Avrupa vatandaşı bir Dil Pasaportu'na sahip olacak, bu pasaportla Avrupa'nın her yerinde yaşayabilme ve çalışabilme olanağına kavuşabilecektir. Bu pasaport, kişinin bildiği Avrupa dillerini, bu dildeki yeterlilik düzeylerini gösteren bir belgedir. Avrupa Birliği içerisinde 3 milyon insanın konuştuğu Türkçe de bu pasaportla eğer doğru uygulamalar ve politikalar yürütülürse daha da önem kazanacaktır.. Tabii Türkçenin yabancılara öğretimi açısından bakıldığında tek kriterimiz Avrupa olmamalıdır. Afrika ve Arap ülkeleri, Rusya ve Çin de Türkçenin öğretimi açısından önemli bir potansiyeli barındırmaktadır. Bugün bu ülkelerle yürüttüğümüz ticarî ve siyasî ilişkilerimiz sonucunda artan oranda Türkçe öğrenme talebiyle karşı karşıyayız. İngiltere ekonomisinin belkemiğini, dünyada ve kendi ülkelerindeki İngilizce öğretimi ve bu alanın yan kaynakları oluşturmaktadır. Türkçe için hedeflerimizi büyük tutmak ve çalışmalarımızı o yönde istikrarlı bir şekilde yürütmek zorundayız.

Son yıllarda gelişmekte olan önemli alanlardan biri de *Türkçenin Yabancılara Öğretimidir*. Artık lisans düzeyinde Türkçe Öğretmenliği Bölümlerinde ders olarak okutulan bu alanda, Yüksek Lisans Programları da bulunmaktadır. Bugün gelinen noktada Türkçenin yabancılara öğretiminde önceleri çekilen kaynak sıkıntısı artık yerini kaynak bolluğuna bırakmış durumdadır. Piyasada özel ve resmî kuruluşlar tarafından bu amaçla hazırlanmış pek çok set raflarda yerlerini almıştır. Renkli ve resimli baskılarıyla batıdaki benzerlerini aratmayan bu setlerin, içerik açısından kalitesi ise tartışılabilir. Bilindiği gibi ders kitapları eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere, öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir. Öğrencilerin istenilen dil becerilerini edinmelerinde ders kitaplarının kolay ulaşılabilir olması, tüm öğrenciler tarafından yaygın bir şekilde kullanılması, tema ve konulara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel özelliği, öğrenci çalışma kitabıyla uyumu ve ölçme-değerlendirme bölümleriyle önemi daha da artmaktadır. İçerdikleri bilgi ve görsel öğelerle öğrenenlerin ilgisini çekmede ve öğretilcek konulara yöneltmede, bilgiye bizzat öğrencilerin ulaşmalarına ortam hazırlama ve yönlendirmeleriyle öğretimi bireyselleştirme gibi önemli işlevleri vardır. Demirel bu konuda şu açıklamayı getirir “ders kitaplarında öğrencileri çalışmaya, araştırmaya, düşünmeye özendirici araştırma konuları ve hazırlık soruları yer almalıdır (Demirel, 2000: 40).

Çalışmamız Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretirken en yaygın olarak kullanılan üç set ve bir kitap üzerinde yaptığımız değerlendirmelere dayanmaktadır. Aşağıdaki bu eserler, metin içinde kısaltmalarla gösterilmiştir.

1. İki okuma ve bir dilbilgisi kitabı olmak üzere üç kitaptan oluşan Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından yayımlanmış olan *Yabancılar İçin Türkçe* seti.
2. Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından yayınlanmış olan *Yeni HİTİT* seti ki bu set, bir ders ve birer çalışma kitabından oluşan üç seviye için hazırlanmış altı kitap ve bir öğretmen kılavuz kitabından oluşur.
3. TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı) tarafından yayımlanan *Türkçe Öğreniyoruz ORHUN* setidir. Bu set de bir çalışma ve birer ders kitabı olmak üzere üç seviyede altı kitap ve bir öğretmen kılavuz kitabından oluşur.
4. *Yabancılara Türkçe Öğretim Kılavuzu (Temel Seviye)*, Yrd. Doç.Dr.Mustafa ARSLAN, IBU Publications, Sarajevo, 2010.

Alanında bir boşluğu dolduran önemli bir amaca hizmet eden her çalışma bir emek ürünüdür ve değerlidir. Tespitlerimiz, ne bir çalışmayı övmek ne de yermek anlayışıyla ortaya konmuştur. Bu çalışmadaki temel çıkış noktamız, yukarıda sözü edilen kitapları hazırlayanların gözünden kaçtığını düşündüğümüz noktaların düzeltilmesi ve hatalardan arınmış daha faydalı yayınlar hâline gelmelerine yardımcı olmaktır. Tespitlerimizi aşağıdaki başlıklarda toplamaya çalıştık:

I-Dilbilgisinde Seyrek Kullanılan ya da Hiç Kullanılmayan Yapılara Verilen Zorlama Örnekler

Yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan kitaplarda uyulması gereken en temel kurallardan biri basitten karmaşığa, kolaydan zora ilkesini göz önünde bulundurmak ve günlük konuşma dilinin sınırları içerisinde kalabilmektir. Oysa incelediğimiz çalışmalarda Türkçe dilbilgisinde seyrek kullanılan ya da hiç kullanılmayan yapıların sadece kuralı verebilmek adına zorlama kalıplarla örneklendirildiği görülmüştür.

Gazi Üniversitesi TÖMER’in Yabancılar İçin Dilbilgisi Kitabı’nda şart kipi-nin olumlu ve olumsuz soru çekimi örneklerle verilmeye çalışılmış ve bu yapı-nın seyrek kullanıldığı da belirtilmiştir. Oysa verilen örneklerdeki kullanımlar Türkçede yer almaz. Verilen örnekler aşağıdaki gibidir:

<i>Güzelsek mi?</i>	<i>Temiz değilse mi?</i>
<i>Çalışkansan mı?</i>	<i>Yağmurlu değilse mi?</i>
<i>İnatçıysam mı?</i>	<i>Sinirli değilsek mi?</i>
<i>Yorgunsanız mı?</i>	<i>Uyumsuz değilsem mi? (GT;YİTD,105)</i>

Yine Türkçe dilbilgisinde istek kipinin rivayeti, yazılı Türkçede hemen hemen hiç kullanılmazken konuşma dilinde ise seyrek kullanılan bir yapıdır. Yazılı Türkçede bu yapı yerine şart kipinin rivayeti kullanılır. Bu yapının da zorlama örneklerini eserlerde bulmak mümkündür.

Yeteri kadar para biriktireymiş o arabayı alabilirmiş.

Keşke doktor olaymışım sana bakardım. (GT;YİTD,143)

Şart kipinin olumsuz soru şekli de az kullanılan yapılardandır. Yazılı Türkçede bazı şahıslarda çekimi kullanılmaz.

Çok yorulduklar biraz oturup dinlenmeseler mi? (Orhun2,82)

Şart kipinin rivayet birleşik çekiminde soru biçimi de benzer bir zorlama yapıya örnek kabul edilebilir.

Pijamalarımızı giyse miymişiz? (YTÖK,189)

Işıkları yaksa mıymışım, karanlık oldu. (YTÖK,189)

Yine birleşik kiplerde olumsuz soru çekiminde de benzer zorlama örnekler görülmüştür.

Seni aramazsam mı bana küseceksin? (Geniş Zamanın Olumsuz Şart Kipi Soru Çekimi)

Yemeğini yemezsen mi annen kızar? (GT;YİTD,149)

Alıştırmalardan birinde “*Bu tepkiye gerek var mıydı?*” yapısının olumsuz soru şeklinde yapılması istenmiştir. Bu yapının olumsuz soru şekli yoktur. (GT;YİT2, 215)

II-Anlatım Bozukluğu Olan Cümleler

Çalışmamızda incelediğimiz eserlerde en sık rastladığımız hatalardan biri de anlatım bozukluğu taşıyan cümle örnekleridir. Zaman uyumsuzlukları, özne ve nesne eksiklikleri gereksiz veya yanlış yerde sözcük kullanımı gibi anlatım kusurları dikkatimizi çekmektedir.

Hafta sonu evi temizlemeyi istiyor. (GT,YİTD,120) (Kimin evi temizlenecektir? Kendi evi mi? Bir başkasının evi mi?)

Çok kitap okumasından dolayı dili iyi kullanır. (GT,YİT2,26) (Yanlış sözcük kullanımı: *Okumasından dolayı yerine okuduğu için/okuması sebebiyle* olmalı).

Dozundan fazla alınan ilaçlar önü alınmaz bir felakete neden olabilir.(GT,YİT2,199) (Yanlış sözcük kullanımı: *Neden ol- yerine sebep ol-* olmalı ayrıca *önü alınmaz felaket* yanlış tamlama örneğidir).

Genetik bilimi daha fazla gelişirse ileride değişik gelişmeler olabilir. (GT,YİT2,201) (Tekrar sözcük kullanımı, geliş- fiil kökünden iki sözcük kullanılmıştır.)

Ayşe bir akşam balkonda oturuyor ve gökyüzüne bakmış. (GT,YİT2,44) (Zaman Uyumsuzluğu: *Doğrusu oturuyor... bakıyor ya da oturmuş... bakmış* olmalı.)

Bu mevsim için uygun kıyafetler giymeden evden çıkmak da hasta olmamıza neden oluyor. Onun dışında beslenmeye dikkat etmemek de vücudumuzun güçsüz olmasına neden oluyor. (Hitit I, 139) (Yanlış sözcük kullanımı, *neden ol- yerine sebep ol-* olmalı.)

Marka ürünler her zaman için iyi ve kaliteli midir? (Hitit 2,49) (Tamlama yanlışlığı: *Doğrusu: markalı ürün* olmalı.)

Savaş konusunda olası gelişmelere karşı uyanık ve hazır olmalıyız. (Orhun 2,121) (Yanlış sözcük seçimi :*Savaş bir gerçekliktir konu değildir. Doğrusu: savaş durumunda olabilecek gelişmelere... olmalı*)

Yani burada insanı daha iyi gözleme fırsatı oluyor ve bu daha sonraki iş hayatlarına olumlu yansıyor öyle mi? (Orhun 2,123) (Tamlayan eksikliği ve uyumsuzluğu, *Doğrusu: insanların bundan sonraki iş hayatlarına... olmalıydı.*)

Birçok yerde görülen demir dövme ve ateşten atlama geleneği bu bayramın ne kadar tarihin derinliklerine doğru uzandığının bir belirtisidir. (Orhun 3,131) (Yanlış yerde sözcük kullanımı: *Doğrusu: ne kadar tarih... olmaz tarihin derinliklerine ne kadar uzandığı* olmalı.)

Alerji için kullanılan ilaçlar uyku getirebiliyor bu yüzden bu ilaçları alırken dikkat gerektiren işleri yapmak sakıncalı hâle geliyor. (Orhun 3,138) (Yanlış sözcük kullanımı *sakıncalı hale gel-* olmaz sadece *sakıncalıdır* demek yeterlidir.)

Okulda öğrenciler tarafından şiirler okunuyor. (Orhun2,68) (Yanlış yerde sözcük kullanımı: *Doğrusu: Okulda şiirler öğrenciler tarafından okunuyor* olmalı.)

Sende kedi var mı?

Evet bende kedi var. (YTÖK, 43) (Hâl ekinin yanlış kullanımı: Doğrusu: *Evet benim kedim var* olmalıdır.)

Onu tanımıyorsun sanki hep soğuk davranır. (YTÖK,171) (Bağlacın yanlış seçimi ve özne eksikliği, *sanki* bağlacı tahmin bildirir bu cümlede kesin bir yargı sözkonusudur, ayrıca ikinci cümlelerin öznesi eksiktir. Tanımayan ve soğuk davranan aynı kişi değildir, ikinci cümlede “o” öznesinin mutlaka kullanılması gerekir.

İster gündüz ister gece çalışıp borçlarımı ödeyeceğim. (YTÖK, 176) (İster.. ister bağlacı yanlış bir seçimdir: Doğrusu: *hem gündüz hem gece çalışıp....* olmalıdır.)

Paketleri sen taşımalıysan ben oturayım. (YTÖK, 192) (Kip zaman uyumsuzluğu: Gereklilik kipiyle istek kipi bir arada kullanılmaz: Doğrusu: “*Taşımalıysan*” yerine “*taşıyacaksan*” veya “*taşırsan*” olmalıdır.)

-Çocuk neyi kırdı?

-Herhangi bir şeyi kırdı. (YTÖK, 135) (Gereksiz sözcük kullanımı: Doğrusu: “*Herhangi*” sözcüğü kullanılmamalıdır.)

Ayhan’ın nişanına herkesler gelmişti. (YTÖK, 136) (Çoğul ekinin gereksiz kullanımı: Doğrusu: *herkes gelmişti* olmalıdır.)

-Onu neresinden tanıdım?

-Onu burasından tanıdım. (YTÖK,121) (Cümlede tanımak fiiline verilen cevap belirli bir tümleci ifade etmelidir yani *onu gözlerinden/bakışlarından/elbisesinden vb. tanıdım* olmalıdır.)

-O, fakülteye neyle gittiler?

-O, fakülteye dolmuşla (dolmuş ile)gitti. (YTÖK,83) (Özne ile yüklemdeki şahsın uyumsuzluğu: Doğrusu: *O, fakülteye neyle gitti?* olmalıdır.)

III- Eş Görevli Yapıların ve Sözcüklerin Anlam Farklılığından Kaynaklanan Yanlışlıklar

Türkçede bazı yapı ve sözcükler birbirinin yerine kullanılabilir. Örneğin, *ama, fakat, lakin* bağlaçları veya *rağmen/karşın* edatları gibi. Ancak bu durum bütün örnekler için geçerli olmayabilmektedir. İncelenen eserlerde bu hususun, bilgi eksikliğinden gözden kaçtığı örneklerle de rastlanmıştır.

Bulunma durumu eki ve vasıta durumu eki bazı örneklerde birbirinin yerine kullanılabilir. Örneğin *güzde/güzün, baharda/baharın* gibi. Ancak bazı durum-

larda bu iki ekten yalnızca biri tercih edilir. Aşağıdaki örneklerde bu özelliğin dikkate alınmadığını, eş görevli yapılar gibi değerlendirildiğini görmekteyiz.

Ne zaman denize gideceğiz?

Yazda (yazın) denize gideceğiz. (Yazda şekli kullanılmaz.)

Ne zaman kar yağacak?

Kışta (kışın) kar yağacak. (Kışta şekli kullanılmaz) (YTÖK,81)

Bence, sence, bizce, sizce yapıları *bana göre, sana göre, size göre* yapılarının eş görevli karşılıklarıdır. Ancak +CE eki *o* ve *onlar* zamirleriyle kullanılmaz, çünkü *onca* ve *onlarca* yapıları zamir değil belirsiz sayı sıfatıdır. Tespit edilen örneklerde bu durumun dikkate alınmadığı, zamir ve sayı sıfatı ayırımının yapılmayarak eş yapıymış gibi verildiği görülmüştür.

Bizce (bize göre) sen yanlış yapıyorsun.

Bence (bana göre) bugün yağmur yağabilir.

örneklerinin ardından,

Ona göre bu doğru değil.

Onca insan aç kaldı.

Onlara göre bankayı hırsızlar soymadı.

Onlarca öğrenci yeni kanunu protesto etti. (YTÖK,160)

+CE yapım ekinin birliktelik anlamı sağladığı bilinmektedir. Bu yapı bazen bütün sıfatının karşılığı olarak kullanılır. Örneğin *okulca geziye gittiler// bütün okul geziye gitti* gibi.

İncelediğimiz kitapların birinde, bu özellik ve örnekler verilerek öğrencilerden aşağıdaki örnekleri de benzer şekilde yapmaları istenmiştir. Oysa verilen örneklerin bir kısmında fiilin edilgen veya dönüşlü çatıya dönüştürülmesi gerekir. Eğer bu dönüşüm yapılmazsa ifade yanlışlığı meydana gelebilmektedir.

Yapılması istenen örnekler şunlardır:

.....Bütün toplum yanlış yapıyor.

(Toplumca yanlış yapılıyor) olmalı.

.....Bütün millet bayramı kutluyor.

(Bayram milletçe kutlanıyor) olmalı. (YTÖK,161)

Türkçede *doğru* ve *karşı* sözcükleri zaman anlamı verdiklerinde birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Örneğin, *sabaha doğru/sabaha karşı* gibi. Ancak bu yapılar yön/ taraf anlamı verdiklerinde birbirlerinin yerine kullanılamazlar. Bu bilginin gözardı edilip bu iki sözcüğün aynı ifadeyi veriyormuşçasına kullanıldığı cümle örnekleri de görülmektedir.

Parka doğru (karşı) biraz yürüyelim.

Size doğru (karşı) geliyorum. (YTÖK,168)

İncelenen eserlerde bir yerde .. *ister ...ister...* bağlacı yanlış kullanılmıştır. Verilen örneğin *hem...hem..* bağlacıyla olması gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü *ister... ister..* bağlacı iki durum arasında tercih bildirirken kullanılan bir bağlacıdır, zorunluluk bildirmez. Oysa verilen örnekte geçen *borç öde-* fiili, anlam olarak zorunlu bir durumu ifade etmektedir.

İster gündüz ister gece çalışıp borçlarımı ödeyeceğim. (YTÖK,176)

IV-Yabancı Sözcük Kullanma Merakı

Amacımız Türkçeyi öğretmekse, yabancı sözcükleri mümkün olduğunca kullanmamalıyız. Dilimize yerleşmiş *radyo, televizyon, pantolon, ikram* gibi sözcükler dışında Türkçe sözcüklerin seçilmesi gerekir. *Bilgisayar* yerine *computer* kullanılmamalı, *faks* yerine *belgegeçer*, *printer* yerine *yazıcı*, *scanner* yerine *tarayıcı* tercih edilmelidir. Özellikle, "*Kendine iyi bak!*" gibi İngilizce kalıp sözler Türkçe öğretimi için hazırlanan kitaplarda yer almamalıdır. İncelediğimiz eserlerde karşılaştığımız hatalardan biri de yabancı sözcük kullanma merakıdır. Tespit edilen örnekler şunlardır:

"Hazır giyim firmaları "Gelecekte ne moda olacak?" sorusuna yanıt bulmak için pek çok ajansın tahminlerinden yola çıkıyor. Bu ajanslarda çalışanlara ise "trend avcılığı" deniyor. Trend avcuları toplumun eğilimlerini inceliyor, ve yorumluyor."(Hitit 2, 48)

Bu sene ise yine örgü krizim tuttu. (Hitit 2, 64)

"Bunca yıldan sonra bile kadınları iyi, yüksek konumlara yakıştırmıyor bazı insanlar. Ne mi yapıyorum ? Onları tiye alıyorum" (Hitit 2, 61)

Sınıflar bilgisayarlarda on-line'a dönüşürken sınavlar da elektronik ortamda yapılacaktır. (Orhun2, 116)

Günlük rutinin yerini çalışma sistemi alacağından şirketlerin yönetim modeli de değişecek. (Orhun2, 117)

Onlar meslek içi eğitimi kapsamında trophy yapıyor. Türkiye’de özel şirketler artık personel eğitiminde outdoor, yani doğa sporlarını tercih ediyor.(Orhun2:124)

Daha sonra da bilgisayar oyunundaki gibi hareket ettirdiği joysticklerle ameliyatı gerçekleştirdi. (Orhun2:162)

Orhun Türkçe Öğreniyoruz Seti’nin ikinci kitabında Mimar Sinan ile ilgili bir parça yer almaktadır. Bu parçada geçen Arapça ve Farsça sözcükleri bugün Türk gençleri bile anlayamazken yabancılara Türkçe öğretim setinde hiçbir açıklama yapılmadan verilen bu kelimelerle nasıl Türkçe öğretilicektir? Söz konusu metnin bölümü şu şekildedir: “*evet, 84 camii, 52 mescit, 7 dariülkurra, 22 türbe, 17 imaret, 3 dariüşşifa, 6 su yolu kemeri...vs*”(Orhun 2,78) Yine Orhun Türkçe Öğreniyoruz Seti’nin 3. kitabında *kalem şuarası* terimi de Kırgızların *cazgiç akın* kelimesinin karşılığı olarak verilmektedir. Metin şöyledir: “*Cazgiç akın dedikleri akınlar bizim anladığımız kalem şuarasıdır*” (Orhun, 3,15)

Orhun Türkçe Öğreniyoruz Seti’nin 1. kitabında yer alan aşağıdaki şiir Türkçeyi yeni öğrenmeye başlayanlar için oldukça ağırdır. Çünkü *aşk odu* “aşk ateşi”, *mülk-i fena* “yokluk ülkesi”, *aşk hânı* gibi hem tasavvufi hem de anlaşılması zor sözcükleri barındırmaktadır.

Mülk-i fenâdan geçeyim, dost iline uçayım,

Dalayım aşk ummanına, denizlerin boylayayım,

Aşkın od urdu canıma, gelsin âşıklar yanıma,

Dökeyim aşk hânını, âşıkları toplayayım. YUNUS EMRE (Orhun1,73)

V-Yardımcı Fiillerin Yanlış Kullanımı

Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan eserlerde bazen batı dilerinden yapılan çevirilerin bazen de öğretimde günlük konuşma dilinin esas çıkış noktası olarak kabul edilmesinin yol açtığını düşündüğümüz yardımcı fiillerin yanlış kullanımları da dikkati çekecek ölçüdedir.

Hitit Seti’nde yer alan *artı kazanmak* fiili Türkçe’ye batı dillerinden yapılan çevirilerle girmiş bir fiildir. Yine bu sette *kafayı tak-*, *gıcık ol-* gibi argo sayılabilecek kullanımlara da rastlamaktayız.

Dış görünüşünüzle bir artı kazanarak mı yavaş yavaş kendinizi göstererek mi insanları etkilemek istiyorsunuz? (Hitit 2,52)

A: *of! Hocanın biri kafayı taktı bana...*

B:Güzel kızım durup dururken hocan niye kafayı taksın sana? Sen iyi çalışmamışsındır onun için de kötü not almışsındır?

A: Anne, anlamıyorsun çalışsam da çalışmasam da geçirmez beni! Gıcık oluyor bana! Ben de ona gıcık oluyorum tabii (Hitit 2, 63)

Orhun Türkçe Öğreniyoruz Seti'nde ise *trophy yap-* ; *trophyyi tamamla-*, *outdoor sporları tercih et-* gibi örnekleri görmek mümkündür.

Onlar meslek içi eğitimi kapsamında trophy yapıyor. Türkiyede özel şirketler artık personel eğitiminde outdoor yani doğa sporlarını tercih ediyor.(Orhun2,124)

Tüm bunları başarılıysanız kaslarımızdaki tatlı sızılar ve zaferin keyfi ile trophyyi tamamlıyorsunuz.(Orhun2, 125)

VI-Olay Sıralamalarında Yapılan Yanlışlar

Konuşma parçalarında dikkatimizi çeken yanlışlardan biri de olay sıralamalarında yapılan yanlışlardır. Örneğin Orhun Türkçe Öğreniyoruz Seti'nde yer alan bir dinleme metninde bunun örneğini görmek mümkündür. *İş Disiplini* adını taşıyan parçada önce Müdür ve Ferhat Bey'in konuşmalarına şahit oluyoruz. Burada Ferhat Bey, müdüre Halûk Bey adında birinin işe geç kalmasını şikayet etmekte ve Halûk Bey'e bir daha işe geç gelmemesini söylediğini de müdüre ifade etmektedir. Oysa parçanın üçüncü bölümünde müdürle konuştuktan sonra biz Halûk Bey'le Ferhat Bey'in konuşmalarını okuyoruz. Burada olay sıralamasında hata yapılmıştır. Ayrıca Ferhat Bey'in Halûk'la konuşmasında geç gelmesiyle ilgili olarak Ferhat Bey, "bu da müdürün dikkatini çekti" cümlesini söylemektedir. Oysa müdürün dikkatini çeken herhangi bir olay olmamıştır (Orhun 1:138-139).

Orhun Türkçe Öğreniyoruz Seti'nde şöyle bir diyalog yer alır:

Aygül: *Daha önce Türkiye'ye geldin mi?*

Asel: *Hayır ilk defa geldim.*

Aygül: *Antalya ve Bodrum'a gittin mi?*

Asel: *Evet, Bir kez Antalya'ya gittim.* (Orhun1:29)

Yukarıdaki diyalogda daha önce Türkiye'ye gitmediğini söyleyen bir kişinin bir kez Antalya'ya gittiğini söylemesi olay örgüsü açısından çelişmektedir.

VII-Zaman Uyumsuzlukları

Gelecek zaman ifade eden şimdiki zaman ekli örneklerin bir kısmında gelecek zamanın kullanılması daha uygunken yine bir zorlama örneği olarak olay, şimdiki zamanlı diyaloglarla verilmiştir.

Ezgi : *Cumartesi ne yapıyorsun seninle buluşmak istiyorum?*

Selen: *Sabah saat onda dışıya gidiyorum. Dışından çıktıktan sonra da annem ile alışveriş yapıyoruz.* (Hitit,1, 30)

Orhun Türkçe Öğreniyoruz Seti'nde aşağıdaki şekilde diyalog örneği bulunmaktadır. Burada görülen zaman uyumsuzluğu, aynı zamanda bir anlatım bozukluğu örneğidir. Düşünmüşüz yapısı yerine düşünmüşük yapısını kullanmak daha doğru olacaktır.

Gelin: *Anneciğim, dün akşam "Bize gelirsiniz." diye düşündük. Evlilik yıl dönümümüzü biliyorsun.*

Annesi : *Babanla ben de önce "Haydi gidip birlikte kutlayalım." diye düşünmüşüz. İkimiz de aynı şeyleri söyledik. Ama sonra, "çocuklar baş başa kalsın. Biz daha sonra tebrik ederiz." diye karar verdik ve size gelmekten vazgeçtik.* (Orhun1,119)

VIII-Bilgi Yanlışlıkları

Evimizin Salonu adlı parçada bir evin salonu tarif edilmektedir. "Resimdeki evimizin salonudur "denildikten sonra "koltuktaki yaşlı kadın ninemdir. Torununa kazak örüyor" diye devam eden okuma metnine ait resimde ne nine ne de koltuk görülmektedir. (GT,YİT1, 67)

Atasözü ve deyimlerin öğretilmesi amacıyla verilen örneklerdeki yanlışları da bu deyim ve atasözlerinin anlamını tam kavrayamamaktan kaynaklanan bilgi yanlışları olarak değerlendirmek mümkündür.

Gündüz okuyor gece çalışıyor yani bir taşla iki kuş vuruyor. (İki işi birden yapmak)(YTÖK, 208)

Bu deyim için verilen cümle örneği yanlıştır, *bir taşla iki kuş vurmak* "bir şey yaparak birden fazla sayıda çıkar sağlamak" anlamına gelir. Burada *bir koltukta iki karpuz taşıyor* deyimini daha uygun bir örnek olurdu.

Fil tarihinde bir kahraman yaşarmış. (çok eski zaman)(YTÖK, 209)

Bu deyim doğru fi tarihinde olmalı.

+CE ekinin öğretiminde bu ekin “millet adlarının sonuna eklenerek dil isimleri türettiği”(YTÖK, 159) belirtilmiş, örnekler verilerek okuyuculardan boşlukları tamamlamaları istenmiştir. Örneğin, *Almanlar, Almanca konuşurlar* gibi. Örneklerde ciddi bilgi yanlışları görülmektedir. Bu örnekten yola çıkan yabancı öğrenci, alıştırmadaki boşlukları İrancı, Pakistanca, Brezilyaca gibi türetmelerle dolduracaktır. Oysa, İranlılar Farsça, Pakistanlılar Urduca, Brezilyalıları Portekizce konuşmaktadırlar.

İranlılar..... konuşurlar.

Pakistanlılar..... konuşurlar. (YTÖK, 159)

-*me/ma İsim Fiili* (YTÖK,164) şeklinde bir başlıkla verilen isim fiil eki için alınan örnekler arasında -*madan* zarf fiil ekinin bulunması bilgi yanlışlıklarının ulaştığı boyutu göstermesi açısından oldukça düşündürücüdür.

Ödevlerinizi yapmadan derse gelmeyiniz. (YTÖK,164)

IX- Okuma Parçalarıyla İlgili Yanlış Sorular

Yine Gazi Üniversitesi TÖMER'in *İş Hayatı* adını taşıyan okuma parçasında *Zeynep kaç yaşındadır?* sorusu alıştırmada bölümünde sorulmuştur. Ancak metinde, *Zeynep'in* yaşıyla ilgili bir bilgi yer almamaktadır. (GT, YİT I, 39)

SONUÇ

Yabancılar Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan eserlerde görülen yukarıda değinmeye çalıştığımız yanlışlar bize, bu setlerin hazırlanmasında titiz davranılmadığını, böylesine önemli bir görevi üstlenen eserlerin hazırlanmasında gereken özen gösterilmelidir. Bu vesileyle, Türkçenin adına ve büyüklüğüne yakışır, bilimsel nitelikleri haiz setlerle öğretilmesi gerektiğine olan inancımızı bir kez daha dile getirmek isteriz. ©

KISALTMALAR VE KAYNAKLAR

EuroStat (1997), *Migration Statistics 1996*. Statistical Document #A, Luxembourg.

Türkçe Öğreniyoruz Orhun Seti 1,2,3 TİKA Yayınları 2. Baskı Ankara 2004. (Orhun)

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1,2,3, Ankara Üniversitesi TÖMER Yayınları, Ankara. (Hitit)

Yabancılar İçin Türkçe Seti 1,2,Dilbilgisi, Gazi Üniversitesi TÖMER Yayınları Ankara 2002. (GT,YİT)

Mustafa ARSLAN (2010), *Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Kılavuzu (Temel Seviye)*, IBU Publications, Sarajevo.